

پیامدهای ناشی از اسکان غیر رسمی عشایر در شهرهای استان سمنان

مجید رهایی^۱، علی رشیدی^۲، غلامعلی طاهریان^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۷/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰۹/۲۰

چکیده

زمینه: اسکان غیر رسمی عشایر عارضه‌ای ناخوانده در مدیریت شهری و پدیده روبه گسترش است و از آن جایی که این سازکار مشکلات و معضلات عدیده‌ای را در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی به وجود آورده است که این موضوع باید مورد توجه قرار گیرد.

روش تحقیق: این مقاله به روش توصیفی - تحلیلی به بررسی پیامدهای اسکان غیر رسمی عشایر در شهرهای استان سمنان پرداخته است.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان می‌دهد مشکلات اقتصادی و کمبود امکانات رفاهی، عشایر را مجبور به مهاجرت به شهرهای استان و یکجانشینی می‌کند و چون عشایر از لحاظ سطح اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با ساکنان شهری ارتباط کمتری دارند، از این رو توانایی جذب در اقتصاد و اجتماع شهری را نخواهند داشت و این یکی علل اصلی به حاشیه رانده شدن عشایر در شهرهای استان است و این حاشیه نشینی و فقر زمینه انحرافات اجتماعی و ناهنجارهای اجتماعی را به وجود می‌آورد.

واژگان کلیدی: عشایر، مهاجرت، حاشیه نشینی، انحرافات اجتماعی.

^۱ کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی و مدرس دانشگاه، پست الکترونیک: mj.raha61@yahoo.com

^۲ کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی و مدرس دانشگاه.

^۳ کارشناس ارشد مدیریت.

مقدمه

جامعه عشایری کشور، واقعیتی اجتماعی و بخشی از ساختار تاریخی و فرهنگی است و در پیکره جامعه و سطح کشور، عضوی پرکار به شمار می‌رود. به گونه‌ای که هر چند نسبت جمعیت عشایر کمتر از شهرها و روستاهاست، اما تاثیر اقتصادی و اجتماعی و نقش دفاعی آن در مرزها انکار ناپذیر است (سازمان امور عشایر ایران، ۱۳۸۴). جامعه عشایر از نظر بسیاری از شاخص‌های توسعه با جامعه یکجانشین فاصله زیادی دارد. ویژگی خاص کوچ و جابه جا شدن از منطقه‌ای به منطقه دیگر باعث شده است تا این جامعه از بسیاری اعتبارات و طرح‌های عمرانی محروم باشد و با گذشت زمان، سطح زندگی آنها با یکجانشینان دچار شکاف عمیق شود (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۶، ص ۴۱). وضعیت اقتصادی و اجتماعی عشایر در دهه‌های اخیر، روند روبه افزایش مهاجرت‌ها و اسکان بدون برنامه، عامل بسیاری از ناهنجاری‌ها اقتصادی و اجتماعی در جامعه عشایر بوده است (امیر احمدی به نقل از لطفی پور، صابریان، ۱۳۸۲، صص ۱۳۳-۱۵۲). امروزه عشایر با مشکلات بیشتری نسبت به گذشته روبه‌رو هستند. از بین رفتن مراتع و ایل‌راه‌ها از یک سو و عدم دسترسی به علم و فناوری روز از سوی دیگر ادامه زندگی عشایری را با مخاطرات فراوانی روبه‌رو ساخته است. نیاز به آموزش و بهداشت، وجود مشکلات اقتصادی و ضرورت برقراری ارتباط پویا با جامعه، عشایر را ناگزیر به مهاجرت به شهرها و یکجانشینی کرده است. این مهاجرت نه تنها رافع مشکلات نبوده، بلکه معضلات دیگری را برای عشایر و همچنین برای جامعه به همراه داشته است که از آن جمله می‌توان به عدم استفاده از مراتع، کاهش تولیدات دامی و فشار مضاعف جمعیت بیکار در شهرها اشاره کرد (قرخلو، ۱۳۸۲). بررسی روند تغییرات جمعیت عشایر بیانگر کاهش درصد جمعیت عشایر و اسکان تدریجی و بدون برنامه آنها است (لطفی پور، صابریان، ۱۳۸۲). اسکان غیر رسمی یا حاشیه نشینی به عنوان آپاندیس شهرهای بزرگ محسوب می‌گردد [همان طور که ضایعات بدن در آپاندیس جمع می‌شود حاشیه نشینی نیز همین نقش را را برای شهر بازی می‌کند] (ربانی، افشار کهن، ۱۳۸۱، صص ۸۱-۸۹). حاشیه نشینی و در جدیدترین بیان اسکان غیر رسمی به عنوان آپاندیس شهری در ایران با قدرت

تاثیرگذاری بالا به دلیل حجم قابل توجه ساکنین و مسائلی همچون رشد سریع جمعیت، اشتغال غیر رسمی و آسیب‌های خاص، خود را بر کشور تحمیل کرده است (نقدی، ۱۳۸۹، صص ۸۵-۱۰۴). تجمع مهاجران با فرهنگ‌های متعدد در حاشیه شهرها همراه با معضلات ناشی از فقدان اشتغال، منجر به بزهکاری‌ها و ظهور مناطق ناامن و تبهکاری می‌شود. مطالعات و تحقیقات جامعه‌شناسی نشان داده است که زندگی حاشیه‌نشینی با افزایش جرم‌زایی رابطه مستقیم و نزدیکی دارد و گاهی این رابطه دو سویه است؛ یعنی حاشیه‌نشینی و جرم علت و پیامد یکدیگرند (Jargowsky, 2009; Park, 2007). شهرها با پدیده حاشیه‌نشینی مواجه هستند؛ به طوری که سطح زندگی در این مناطق از نظر کمی و کیفی در سطح پایینی قرار دارد. عواملی چون: بیکاری، فقر، نداشتن مسکن استاندارد، قرار گرفتن در انزوای اجتماعی و عدم تعلق خاطر به ارزش‌ها باعث بروز ناهنجاری‌های اجتماعی و گسترش آسیب‌های اجتماعی در شهرها شده است. همچنین از آنجایی که مهاجرین فقیر عشایر با فقر خود وارد کلان شهرها می‌شوند، این فقر باعث پایین آمدن قابلیت‌های فردی برای تحصیل و ارتقاء مهارت‌ها می‌شود و این موضوع باعث می‌گردد که مهاجرین نتوانند شغل مناسب پیدا کنند و به شغل‌های کاذب روی می‌آورند. بدین ترتیب اعضاء خانوارهای فقیر مهاجر را فقیرتر نگاه می‌دارد و این فقر و همچنین زندگی در محله‌های غیر رسمی فقیرنشین باعث ازدیاد آسیب‌های اجتماعی می‌شود. بنابراین در این مقاله سعی شده به بررسی پیامدهای ناشی از اسکان غیر رسمی عشایر و آسیب‌های اجتماعی ناشی از آن پرداخته شود.

روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این مقاله در سازماندهی و انجام پژوهش، توصیفی و تحلیلی است و در این تحقیق روش مورد استفاده برای جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل آنها کتابخانه‌ای بوده است. در این مقاله تلاش می‌گردد که با استفاده از اصول علمی و منطقی به توصیف و تبیین دقیق پیامد اسکان غیر رسمی عشایر در شهرهای استان سمنان پرداخته شود.

پیشینه تحقیق

نتایج تحقیقات پیشین در زمینه اسکان عشایر نشان می‌دهد که راهبرد اسکان عشایر در قشلاق و کوچ در بیلاق مناسب است (نصیری و همکاران، ۱۳۹۱، صص ۴۳-۶۳) و نیز تفاوت گذاشتن عشایر از نظر توصیه به یکجانشینی و همچنین به ناکارآمدی‌ها و چالش‌های یکجانشینی برای تمام عشایر اشاره کرد (نصیری، احمدی، یآوری، امیر خانی، مهدویان، ۱۳۹۱؛ مهدوی، رضایی، قدیری معصوم، ۱۳۸۶؛ دریکوند ۱۳۸۶). همچنین نتایج تحقیقات پیشین در زمینه مشکلات اقتصادی و معیشتی عشایر نشان داده است که نبود فرصت شغلی متنوع، شرایط اقتصادی ناپایدار و عدم کفایت درآمد حاصل از صنایع دستی؛ مشکلات اقتصادی عشایر هستند (نواب اکبر، منفرد، رضایی، ۱۳۷۹، صص ۲۶۰-۲۳۵؛ قرخلو، ۱۳۸۲؛ منصورى ۱۳۸۱، صص ۶۰-۷۲). نتایج تحقیقات دیگر محققین نشان داد که مشکلاتی همچون وجود واسطه‌ها در عرضه تولیدات عشایری و عدم ارتباط مستقیم تولید کننده و مصرف کننده در زمینه اقتصادی وجود دارد (قرخلو، ۱۳۸۲؛ شهبازی، ۱۳۸۰، صص ۳۵۳-۳۳۷؛ شیخی ۱۳۸۰، صص ۶۳۹-۶۴۵) و نتایج تحقیق توکلی و ضیا توانا در زمینه اقتصادی به توسعه درون‌زا و تنوع بخشی به منبع درآمد عشایر توجه دارد (توکلی و ضیا توانا، ۱۳۸۸، صص ۸۶-۵۳).

نتایج تحقیق پیشین در زمینه حاشیه‌نشینی نشان داد مهاجرت یکی علل اصلی ظهور شهرهای بزرگ و حاشیه‌نشینی با بافت نابسامان است که ساکنین آن مهاجرین یا اقشار کم درآمد شهری است (راهنمایی، محمد پور، اسکندری، ۱۳۸۹، صص ۱۵۷-۱۷۵؛ نقدی، ۱۳۸۹، صص ۸۵-۱۰۴ و نقدی، صادقی ۱۳۸۵؛ درستی، ایدر، باقری ۱۳۸۵، صص ۱۸۴-۱۵۷؛ ربانی، عریضی، وارثی، حسینی، ۱۳۸۵، صص ۸۹-۱۱۴) همچنین نتایج تحقیقات پیشین نشان می‌دهد بین حاشیه‌نشینی و محرومیت نسبی و فقر رابطه وجود دارد که نهایت باعث حاکم شدن فرهنگ فقر در منطقه حاشیه نشین شده است (ربانی، عریضی، وارثی، حسینی، ۱۳۸۵؛ احمدی، ایمان، ۱۳۸۴، صص ۹۹-۱۱۸؛ ربانی، کلانتری، یآوری، ۱۳۸۳، صص ۱۵۴-۱۱۹). نتایج تحقیقات نشان داده است که بین حاشیه نشینی و انحرافات اجتماعی رابطه وجود دارد

(شاطریان، اشنویی، گنجی پور، ۱۳۸۹، صص ۷-۲۷؛ حکمت‌نیا، افشانی، ۱۳۸۹، صص ۱۶۶-۱۵۷؛ صالحی امیری، خدایی، ۱۳۸۹، صص ۶۵-۸۰؛ نقدی، صادقی ۱۳۸۵؛ درستی، ایدر، باقری، ۱۳۸۵؛ احمدی، ایمان، ۱۳۸۴؛ ربانی، کلانتری، یآوری، ۱۳۸۳ و ربانی، افشارگهن (۱۳۸۱).

با جمع‌بندی تحقیقات پیشین به این نتیجه می‌رسیم که مشکلات اقتصادی عشایر و از بین رفتن مراتع و همچنین ناکارآمد بودن سیاست‌های اسکان عشایر، علت اصلی مهاجرت عشایر به شهرهای استان برای برطرف کردن مشکلات اقتصادی است. از سوی دیگر فقر و حاشیه‌نشینی آنها یکی از عوامل اصلی آسیب‌های اجتماعی و انحرافات جامعه است.

چارچوب نظری

در ارتباط با علت‌یابی و شناخت زمینه‌های حاشیه‌نشینی، نظریه‌های متفاوتی ارائه شده است. در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت: مهم‌ترین عاملی که در رابطه با شکل‌گیری حاشیه‌نشینی مورد نظر اکثر صاحب‌نظران می‌باشد، مهاجرت از محیط‌های کوچک شهری و روستایی، عشایری و ایجاد مناطق حاشیه‌نشین است که در این پژوهش بر نظریه محرومیت نسبی، تاکید شده است. مفهوم محرومیت نسبی برای نشان دادن احساسات فردی استفاده می‌شود که فاقد منزلت و شرایطی است که به اعتقاد خویش باید داشته باشد معیار چنین شخصی مراجعه به داشته‌های اشخاص یا گروه‌های دیگر است (گر، ۱۳۷۷). از نظر «گر»، هرچه امکانات پیشرفت و ارتقاء در افراد و گروه‌های مرجع دیگر (یعنی در گروه‌هایی که انسان خود را با آن مقایسه می‌کند) بیشتر باشد، انتظارات انسان‌ها بیشتر می‌شود و یک نوع احساس بی‌عدالتی به وجود می‌آید. در ضمن هرچه امکان دستیابی به ارزش‌های مورد نظر یا ارتقا اجتماعی کمتر باشد، محرومیت نسبی نیز افزایش پیدا می‌کند (رفیع‌پور، ۱۳۷۷). لذا اعتقاد به پیشرفت و داشتن یک زندگی بهتر در میان حاشیه‌نشینان و مهاجرین روستایی که برای کسب درآمد بیشتر به شهرها روی آورده‌اند، باعث می‌گردد گروه‌های مرجع آنها کسانی باشند که از وضعیت بهتری برخوردار هستند. اما چون شرایط حاکم، امکان دستیابی به چنین موقعیت‌هایی را برای همه فراهم نمی‌کند، احساس

محرومیت نسبی در میان گروه‌های فقیرنشین شهری افزایش پیدا کرده و زمینه‌ی نارضایتی اجتماعی را در میان آنها به وجود می‌آورد و به تدریج گروه مرجع در میان این گروه تغییر پیدا کرده و به سوی اهدافی که دستیابی به آنها ساده‌تر ولی نامشروع می‌باشد، سوق پیدا می‌کنند و به تعبیر مرتون تناسب میان ابزار و اهداف از بین می‌رود و این موضوع نخست باعث افزایش میزان محرومیت نسبی و سپس باعث گسترش رفتارهای ناهنجار اجتماعی در میان این قشر از جامعه می‌گردد. این مساله در نخستین نسل حاشیه‌نشینان کمتر مشاهده می‌شود، اما فرزندان این نسل در محیط شهری پرورش می‌یابند و اهداف و آرزوهای شهری جذب می‌کنند و برای تحقق آرزوهایشان نخست به فعالیت‌های غیر قانونی و سپس به کنش‌های ناهنجار روی می‌آورند.

پیامدهای اسکان غیر رسمی در شهرهای استان سمنان

از عوامل عمده ایجاد ناپایداری در مناسبات شهری به ویژه در کشورهای در حال توسعه، گونه‌ای شهرنشینی با مشکلات حاد موسوم به اسکان غیر رسمی است که بنا به مشاهدات جهانی در حال گسترش فزاینده است. این گونه سکونتگاه‌ها هرچند جلوه‌ای از فقر را نمایان می‌سازد، بازتاب کاستی‌ها و نارسایی‌های سیاست‌های دولت و بازار رسمی نیز محسوب می‌شود. مجاورت اسکان غیر رسمی با شهرها به ویژه کلان شهرها، از موانع ایفای نقش کلیدی در توسعه ملی و پیشتازی آنها در استفاده از فرصت‌های برآمده از جهانی شدن اقتصاد است و جای تردید نیست که در فرآیند جهانی سازی، اکثر شهروندان به حاشیه رانده شده و از حمایت‌های اجتماعی بسیاری نیز محروم می‌شوند (Douglas, 2001). حاشیه‌نشینی که تا حدود زیادی ریشه در مهاجرت دارد، تحت تأثیر پارامترهایی همچون فقر اقتصادی، عدم تخصص، نوع شغل، تعارض فرهنگی، بی‌سوادی، هویت قومی و فرهنگی؛ غیر قابل کنترل می‌شود و در نتیجه عوارض این پدیده به حوزه شهری و ملی نیز گسترش می‌یابد. اکثر حاشیه‌نشینان تحت تأثیر متغیرهایی چون عدم دسترسی به مشاغل اقتصادی شهر همراه با فقر اقتصادی و عدم تخصص

مجبور به زندگی در آلونک‌ها و زاغه‌ها می‌شوند و فقر نه تنها موجب شده که به مشاغل کاذب روی آورند، بلکه محیطی برای بروز انواع جرایم نیز فراهم می‌کند. علاوه بر آن، انواع بیماری‌های جسمی و روانی، انحرافات اخلاقی، بیماری، جنایت، بی‌سوادی و... نسبتی بسیار شدیدتر از سایر نقاط شهری در آنجا دیده می‌شود (صالحی امیری و خدایی، ۱۳۸۹). اسکان عشایر پیامدهای مثبت و منفی فراوانی به همراه خواهد داشت. یکی از این پیامدها کاهش یا افزایش میزان مهاجرت عشایر است که یکی از پرچالش‌ترین مقوله‌ها در ارتباط با جمعیت انسانی است (Bret tell, 2000). امروزه بسیاری از خانوارهای عشایر بدلیل مسایل و مشکلات فراوان از جمله بازدهی پایین محصول به دلیل نامرغوب بودن زمین و وسایل ابتدایی کشت و کار، عدم وجود انبارهای لازم و کافی جهت نگهداری محصولات زراعی، نبودن راه‌های ارتباطی مناسب برای حمل و نقل کالا و در نتیجه امکان‌پذیر نبودن مبادلات تجاری (که همگی موجب خود مصرفی این محصولات گشته است) گرایش به اسکان و یکجانشینی دارند که به دلیل ویژگی‌ها و محدودیت‌های خاص خانوارهای عشایر اسکان آنها شکلی غیررسمی به خود می‌گیرد که در نهایت موجب گسترش حاشیه نشینی و وخیم‌تر شدن مسائل و مشکلات ناشی از آن می‌شود. ایجاد و گسترش سکونتگاه‌های غیر رسمی و حاشیه‌ای در شهرهای بزرگ، شیوه شهرنشینی ناپایدار و ناسالم است و نتیجه آن به شکل آسیب‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی، بهداشتی و سیاسی برای شهرها تبلور پیدا می‌کند. بنابراین حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی در شهرها پیش از آن که دارای اثرات مطلوب بر شهرها داشته باشد حاوی پیامدهای منفی است (بهادری، ۱۳۸۴). مهمترین پیامدهای جامعه شناختی حاشیه‌نشینی در ایران را می‌توان بر حسب ماهیت، به چند دسته تقسیم کرد:

۱- پیامدهای اجتماعی - فرهنگی:

حاشیه نشینی در واقع یک معضل اجتماعی است و آسیب‌های اجتماعی به صورت وسیعی در میان آنها گسترش می‌یابد. از مهمترین پیامدهای اجتماعی - فرهنگی حاشیه نشینی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

بحران هویت قومی، عدم پایبندی به سنت‌ها، درآمد پایین و به خصوص فرهنگ مستقل حاشیه نشینی، ضعف در تعلق به فرهنگ شهری، احساس غریبه بودن، منبع و مرکز انحرافات و کجروی‌های اجتماعی (اعتیاد، قتل و بزهکاری در میان جوانان)، فقدان شغل رسمی و درآمد ناکافی، اخلال در فرآیند مشارکت و... (صالحی امیری و خدایی، ۱۳۸۹).

۲- پیامدهای سیاسی - امنیتی:

- تهدیدها و تبعات سیاسی: عدم شکل‌گیری نهادهای مدنی و غیر متمرکز بودن حاشیه- نشینان باعث شکل‌گیری تجمعات و اعتراضات غیرعقلانی می‌شود. وجود بحران هویت در این مناطق باعث مقاومت در مقابل جریان‌های نهادینه‌سازی جامعه می‌شود.

- تهدیدها و تبعات امنیتی: از بعد ملی؛ حاشیه‌نشینان تهدیدهای خاص خود را دارند: حاشیه‌نشینان به خاطر وابستگی‌های قومی و تعلقات محلی شدید، باعث تهدید امنیت و وحدت ملی می‌شود. حاشیه‌نشینان منبع اصلی شورش‌های توده‌ای و بی‌هدف در شهرهای ایران هستند که به علت عدم شکل‌گیری گروه‌های مدنی، تهدیدی مهم برای طبقات متوسط می‌باشند (کوثری و نجاتی حسینی، ۱۳۷۸).

۳- پیامدهای کالبدی - فضایی:

- عمده‌ترین نماد جهانی حاشیه‌نشین، سیمای نامطلوب آن است که احساس و وجدان و دیدگان آدمی را می‌آزارد.

- وضعیت نامطلوب اسکان آنان، در ساختمان‌های ناهمگون و بدون رعایت اصول فنی و شهرسازی را به شهرها تحمیل می‌کند. در نتیجه بافت شهری را دچار نابه‌سامانی به ویژه در مناطق حاشیه‌ای شهر می‌نماید.

- کوچه‌های تنگ و باریک و پُر پیچ و خم، فاضلاب روان در کوچه‌ها موجب می‌شود تا وضعیت بهداشتی در مناطق حاشیه‌نشین نابسامان قلمداد شود.

- تخریب اراضی کشاورزی، باغات پیرامون شهرها، مختل کردن برنامه‌های توسعه شهری، ایجاد مشکل در میراث شهری، تحمیل هزینه‌های بسیار بالای سامان‌دهی، بهسازی و پاکسازی محیط‌های نامناسب ایجاد شده را به دنبال خواهد داشت (بهادری، ۱۳۸۳).

نتیجه گیری و پیشنهادها

در طول پنج دهه برنامه‌ریزی نظام‌مند در ایران، با وجود توانایی‌های جامعه عشایری، برنامه‌ای هماهنگ با وضعیت جمعیتی، توانمندی‌ها و میزان نیازهای این جامعه تدوین و اجرا نشده است و بر این اساس، از نظر بسیاری از شاخص‌های توسعه و دسترسی به خدمات، شکاف بزرگی میان این جامعه و جوامع شهری و روستایی وجود دارد. امروزه عشایر کوچنده با مشکلات بیشتری نسبت به گذشته روبه‌رو هستند. از بین رفتن مراتع و ایل‌راها از یک سو و عدم دسترسی به علم و فناوری روز از سوی دیگر ادامه زندگی عشایری را با مخاطرات فراوانی روبه‌رو ساخته است. نیاز به آموزش و بهداشت، وجود مشکلات اقتصادی و ضرورت برقراری ارتباط پویا با جامعه، و امید به زندگی بهتر عشایر را ناگزیر به مهاجرت به شهرها و یکجانشینی کرده است. ولی در اثر برنامه‌ریزی‌های ناکارآمد پس از وارد شدن به شهر مشکلاتشان آغاز می‌گردد و مجبور می‌شوند در مناطق حاشیه شهرها سکونت اختیار کنند. به دلیل عدم مهارت کافی و تخصص مناسب، به مشاغل کارگری و کارهای یدی روی می‌آورند تا هزینه زندگی خود را به هر نحوی تامین نمایند. چون از لحاظ سطح اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با ساکنان شهری سنخیت کمتری دارند، از این رو توانایی جذب در اقتصاد و اجتماع شهری را نخواهند داشت و در محدوده اقتصاد و اجتماع شهری ساکن می‌شوند. وجود فقر در این مناطق نه تنها موجب می‌شود که به مشاغل کاذب روی آورند، بلکه محیطی برای بروز انواع جرم فراهم می‌کند علاوه بر آن انواع بیماری‌های جسمی و روانی، انحرافات اخلاقی، بیکاری، جنایت و بی‌سوادی نسبتی بسیار شدیدتر از سایر نقاط شهری در این مناطق دیده می‌شود. حاشیه نشینی که خود تا حدود زیادی ریشه در مهاجرت دارد و تحت پارامترهایی چون فقر اقتصادی، عدم تخصص، نوع شغل،

تعارض فرهنگی، بی سوادی، هویت قومی و فرهنگی غیر قابل کنترل می‌شود، در نتیجه عوارض این پدیده به حوزه شهری و ملی گسترش می‌یابد.

فهرست منابع

- احمدی، حبیب و محمد تقی، ایمان (۱۳۸۴). فرهنگ فقر، حاشیه نشینی و گرایش به رفتار بزهکارانه در میان جوانان ده پیاله شیراز در سال ۱۳۸۳، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان (علوم انسانی)، جلد نوزدهم، شماره ۲.
- بهادری، جواد (۱۳۸۳). حاشیه‌نشینی مشکل اساسی شهرهای بزرگ، مجموعه مقالات همایش شهرسازی ایران، جلد ۲: مدیریت شهری، شیراز: دانشگاه هنر و معماری دانشگاه شیراز.
- توکلی، جعفر و ضیا توانا، محمد حسین (۱۳۸۸). پیامدهای فضای اسکان عشایر در استان چهار محال بختیاری، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲ شماره ۱.
- حکمت‌نیا، حسن و افشانی، سید علیرضا (۱۳۸۹). حاشیه نشینی و ارتکاب جرایم اجتماعی مطالعه موردی: شهر یزد، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، شماره ۷۲.
- درستی، امیر علی و ایدر، نبی‌الله و باقری، مزده (۱۳۸۵). آسیب‌پذیری پیرامون شهرها، فصل- نامه دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، سال اول، شماره ۲.
- دریکوند مسلم (۱۳۸۶). بررسی پیامدهای اجتماعی - اقتصادی اسکان عشایر: نمونه موردی کانون پشمه همیان کوه‌دشت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، تهران: دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- راهنمایی، محمد تقی؛ محمدپور، صابر؛ اسکندری، حافظ (۱۳۸۹). تحلیل نقش مهاجرت در زمینه سازی برای پیدایش آسیب‌های اجتماعی شهرنشینی شتابان در ایران، فصلنامه علمی پژوهش جغرافیای انسانی، سال سوم، شماره ۱.
- ربانی، رسول و افشارکهن، جواد (۱۳۸۱). حاشیه‌نشینی مشارکت و مسائل اجتماعی شهری مطالعه موردی منطقه ارزنان اصفهان در سال ۱۳۸۰، فرهنگ اصفهان، شماره ۲۳.

- ربانی، رسول و عریضی، فروغ السادات و وارثی، حمید رضا و حسینی، محمد رضا (۱۳۸۵). بررسی عوامل موثر بر شکل‌گیری مساله حاشیه‌نشینی و پیامد اجتماعی آن در شهر اهواز، مجله جغرافیا و توسعه.

- ربانی، رسول و کلانتری، صمد و یاوری، نفیسه (۱۳۸۳). پدیده حاشیه‌نشینی و پیامدهای اجتماعی، فرهنگی آن (ارزنان و دارک اصفهان)، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان (علوم انسانی)، جلد هفدهم، شماره ۲.

- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۷). توسعه و تضاد، تهران: انتشارات علمی.

- سازمان امور عشایر (۱۳۸۴). آیین نامه سازماندهی عشایر. شماره ۱۸۶۸۸/ت ۳۲۴۶۷.

- شاطریان، محسن و اشنویی، امیر و گنجی پور، محمود (۱۳۸۹). سنجش رابطه بین محل سکونت و انحرافات اجتماعی مطالعه موردی: محلات حاشیه‌نشین و غیر حاشیه‌نشین شهر آران و بیدگل، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، جلد ۱۵ شماره ۱۸.

- شهبازی، اسماعیل (۱۳۸۰). آموزش و ترویج علوم و فنون و مهارت‌های پیشرفته و مناسب مقدم‌ترین استراتژی توسعه زندگی جامعه عشایر ایران، تهران: نقش بیان، سازمان امور عشایر ایران.

- شیخی، محمد تقی (۱۳۸۰). آینده‌نگری و جایگاه عشایر ایران، بررسی جامعه شناسانه‌ای از جامعه سوم، مجموعه مقالات سمینار توسعه زندگی عشایر، تهران: نقش بیان، سازمان امور عشایر ایران.

- صالحی امیری، سید رضا، خدائی، زهرا (۱۳۸۹). ویژگی‌ها و پیامدهای اسکان غیر رسمی و حاشیه‌نشینی شهری نمونه موردی: کلانشهر تهران، مجله بررسی مسائل ایران، سال اول، شماره سوم.

- قرخلو، مهدی (۱۳۸۲). مهاجرت و اسکان عشایر: تحلیلی از مهاجرت قشقایی‌های ایران به شهرها، تهران: نقش بیان.

- کوثری، مسعود و نجاتی حسینی، محمود (۱۳۷۸). آنومی اجتماعی در مناطق حاشیه‌ای تهران بزرگ، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- گر، تدا رابرت (۱۳۷۷). چرا انسان‌ها شورش می‌کنند، ترجمه: علی مرشدی زاده، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- گیلبرت، آلن و ژوزف گاگلر (۱۳۷۵). شهرها، فقر و توسعه شهرنشینی در جهان سوم، ترجمه: پرویز کریمی ناصری، تهران: انتشارات روابط عمومی و بین‌المللی شهرداری تهران.
- لطفی پور، محمد رضا و صابریان، علی رضا (۱۳۸۲). بررسی وضعیت اقتصادی - اجتماعی عشایر شهرستان شیروان و آرایه راهکارهای مناسب جهت سازماندهی به زندگی آنان، فصل‌نامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۶۹.
- منصوری، مسعود (۱۳۸۱). بررسی مقایسه‌ای زمینه اقتصادی تولید در گروه‌های عشایری و گرایش آنها به تغییر و تحول در شیوه تولید عشایری، مجله علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه شیراز، دوره ۱۹، شماره ۱.
- مهدوی، مسعود و رضایی، پژمان و قدیری معصوم، مجتبی (۱۳۸۶). روستاهای برآمده از اسکان عشایر و چالش‌های آن، فصل‌نامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۱.
- نقدی، اسدالله (۱۳۸۹). مهاجرت و حاشیه نشینی در ایران، فصل‌نامه جمعیت، شماره ۷۳/۷۴.
- نقدی، اسدالله و صادقی، رسول (۱۳۸۵). حاشیه‌نشینی چالشی فراروی توسعه پایدار شهری (با تاکید بر شهر همدان)، فصل‌نامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۰.
- نواب اکبر، فیروزه و منفرد، نوذر و رضایی علیرضا (۱۳۷۹). عوامل موثر بر کمیت و کیفیت تولیدات صنایع دستی، مطالعه موردی زنان عشایر نیمه اسکان یافته مرنده افزر، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۸، شماره ۳۱.
- نصیری، سیروس و احمدی، سید علی اکبر و یاوری، غلام رضا و امیرخانی، امیر حسین و مهدیان، احمد (۱۳۹۱). الگویی برای برنامه‌ی راهبردی ساماندهی عشایر استان تهران، فصل‌نامه روستا و توسعه، سال ۱۵، شماره ۱.

- Brettell, C. B. 2000. *Migration Theory, Talking Across Disciplines*. London: Rutledge.
- Douglas, M. 2001. *Intercity Competition and the Question of Economic Resilience: Globalization and Crisis in Asia* in: *global city – Regions*. A.J. Scott (ed.). Oxford: oxford university press. Pp: 466- 485.
- Jargowsky, Paul A, 2009. *Cause or Consequence? Suburbanization and Crime in U.S Metropolitan Areas*, *Crime&Delinquency*, 55(1), 28-50.
- Park, Y., 2007. *The Relationship between Suburbanization and Crime in United States Metropolitan Areas*, *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities Social Sciences* 68 (2007) ,p 1171.

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی